

учащимися младшего школьного возраста. Раскрыта сущность представлений младших школьников о собственном поведении за поступок и проанализированы стремление ребенка действовать согласно моральных требований взрослых.

В статье установлено, что отношение школьников к нравственным нормам и требованиям зависит от многих особенностей внутреннего мира ребенка: какие мотивы поведения действуют реально, как складывается направленность его личности, насколько он в состоянии видеть нравственную сторону взаимоотношений и поступков людей, какие моральные переживания имеются в его опыте.

Ключевые слова: младший школьный возраст, нравственный поступок, нравственное развитие, нравственные действия, нравственные нормы, мотив, осознания.

Summary. The paper deals with the analysis the problems of moral behavior of junior pupils. The main approaches to the understanding and awareness of moral norms and requirements of pupils of primary school age are defined. The essence of the views of junior pupils about their own behavior through the act is defined; the tendencies of a child to act according to the moral requirements of adults are analyzed.

It is clarified in the article that the attitude of pupils to the standards and requirements depends on many features of the internal world of the child: which motives are real, how the thrust of his personality develops, how she is able to see the moral side of the relationship and actions of people, what moral experiences available to its experience.

Key words: junior pupils, moral action, moral development, moral action, moral standards, motive, awareness.

Стаття надійшла до редакції 07.05.2017

А. А. Тимошук

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

Анотація. Стаття присвячена дослідженню ідей В. Сухомлинського щодо формування творчої особистості школяра та їх розвитку в педагогічній теорії та практиці сучасної школи. Проведено цілісний системно-структурний аналіз концепції формування творчої особистості школяра в педагогічній спадщині В. Сухомлинського; визначено суть поняття «творчість» як педагогічної категорії; висвітлено шляхи й засоби формування творчої особистості школяра (уроки мислення, дослідницька діяльність, технічна творчість, мистецтво, педагогічна творчість учителя). Виділено основні риси творчої особистості, розкрито і проаналізовано

провідні принципи та педагогічні умови формування творчої особистості школяра. Узагальнено досвід використання доробку вченого з проблеми формування творчої особистості школяра в практиці сучасних загальноосвітніх навчальних закладів.

Ключові слова: Василь Сухомлинський, творчість, творчі якості, формування творчої особистості школяра, шляхи й засоби формування творчої особистості школяра, педагогіка співробітництва, особистісно-орієнтоване виховання.

Постановка проблеми. Питання розвитку творчої особистості викликає гострий інтерес у всьому світі. Розв'язання її суттєве в зв'язку з тим, що головна умова прогресивного розвитку суспільства – людина, що здатна до творення. У сучасному світі необхідно від початку, з перших років життя людини, закладати основи розуміння світу як такого, що динамічно змінюється, в якому особистість перебуває в стані постійного творення цього світу і самого себе. Сьогодні в умовах величезних змін у соціальному, економічному та політичному житті України постала проблема радикальної перебудови у сфері освіти та виховання, мета якої – формувати конкурентно здібну, творчу особистість, яка спроможна до самовизначення, до самореалізації та самовдосконалення. Проголосивши людину найвищою цінністю, наша держава стала на шлях втілення гуманістичних ідей у педагогічну теорію і практику.

Тому навчання у сучасній школі має забезпечувати оптимальні передумови для самореалізації особистості школяра, розкриття усіх закладених у ній природних задатків, її здатності до свободи, відповідальності й творчості. Розвиток творчих здібностей має бути невід'ємною умовою змісту всіх навчальних предметів початкової школи, органічно доповнювати навчальний процес, щоб забезпечити єдність знань, умінь і навичок учнів та їхніх творчих можливостей.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. У 90-ті роки, коли почалася активна розбудова національної школи, педагоги відчули гостру потребу в інноваційних технологіях навчання. Щоб підняти освіту на якісно новий шабель розвитку, дослідники повертаються до педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського і знаходять раціональні зерна, які необхідні для організації навчально-виховного процесу в оновлюваній школі. Вражає діапазон ідей мудрого педагога, що стали джерельною базою для багатьох дисертаційних досліджень, з кожним роком у сухомлиністику приходять нові імена, ті, хто виріс як людина і науковець, завдячуючи Василю Олександровичу, і ті, хто лише починає це робити: М. Антоненко, Т. Афанасьєва, І. Бех, М. Богуславський, Л. Бондар, М. Боришевський, Г. Волков, Г. Грінченко, О. Дзєверін, І. Зязюн, Н. Калініченко, В. Князюк, Є. Коваленко, О. Коваль, В. Кремень, В. Кузь, Г. Настасьєв, Н. Ничкало, В. Пермінова, Є. Родчанін, А. Розенберг, О. Савченко, П. Соколов, О. Сухомлинська, В. Хайруліна та ін. [3, с. 75].

Важливого значення в межах дослідження проблеми формування творчої особистості школяра набуває виявлення можливостей та ефективності впливу на цей процес учителя – вихователя, здатного активізувати інтерес і потребу учнів у власному творчому розвитку. Саме тому проблема підготовки вчителя до формування творчої особистості школяра в спадщині В. Сухомлинського набула актуальності в працях Л. Бондар, М. Боришевського, А. Луцюка, С. Сисоевої, Є. Юр'євої та ін. [4, с. 10]. Лейтмотивом усіх досліджень звучить гуманістична суть педагогіки В. Сухомлинського, спрямованої на особистість. Розглядаються такі концептуальні засади його системи, як повага до особистості кожної дитини, визнання її унікальності, неповторності, створення умов для розкриття потенційних можливостей кожної дитини, гуманізація, індивідуалізація навчально-виховного процесу. Учені аналізують доцільність використання обґрунтованих В. Сухомлинським ідей та пропозицій у сучасній педагогічній теорії, ведуть пошук можливих шляхів їх застосування на практиці.

Мета статті – розкриття концептуальних засад формування творчої особистості школяра у педагогічній спадщині В. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лейтмотивом усіх досліджень звучить гуманістична суть педагогіки В. Сухомлинського, спрямованої на особистість. Розглядаються такі концептуальні засади його системи, як повага до особистості кожної дитини, визнання її унікальності, неповторності, створення умов для розкриття потенційних можливостей кожної дитини, гуманізація, індивідуалізація навчально-виховного процесу. Учені аналізують доцільність використання обґрунтованих В. Сухомлинським ідей та пропозицій у сучасній педагогічній теорії, ведуть пошук можливих шляхів їх застосування на практиці.

«У руках кожного педагога доля десятків, сотень людських життів. Доторкніться до серця, до душі вихованця дбайливою, люблячою рукою, відкрийте в ньому майстра – творця, і людина заграє своїм неповторним сяйвом, як починає сяяти коштовний камінь у руках ювеліра, що зумів розкрити за сірою, непривабливою зовнішністю чарівне сяйво ... Вірте в талант і творчі сили кожного вихованця. Людина – неповторна!». «Потрібно дуже обережно користуватися оцінкою», – застерігав В. О. Сухомлинський. «Це означає ніколи не забувати, що ми маємо справу з дитячою, незміцнілою думкою. В однієї вона як стрімка річка, інша – тугодум. Не поспішайте ставити оцінку, не перетворюйте її в ідола. Не ставте взагалі у початкових класах «двійок» – це канчук і палиця. Не підрубуйте корінь бажання бути хорошим» [5, с. 93].

У 1–2 класах початкової школи є правило: до того часу, поки дитина не навчилася задовільно виконувати ту чи іншу роботу, їй не ставлять ніякої оцінки. Ти ще попрацюй, кажуть їй, адже ти можеш... І дитина, яку підганяє бажання бути хорошою, напружує всі свої сили, щоб виконати завдання... «Поняття «успіхи в навчанні» – річ відносна: в одного показником успіхів є «п'ятірки», для іншого й «трійка» велике

молодшому. Саме з цієї причини у Павлівській школі з'являються портрети «звичайних» трударів, заповіді про шанобливе ставлення до матері і батька, до односельчан. З поваги, любові до батьків, до людей, які тебе постійно оточують, розпочинається формування почуття любові до всього людства. Отже, робить висновок В. Сухомлинський, «якщо в цей період немає належного виховання, якщо дитина позбавлена того, що необхідно для її повноцінного розумового розвитку, – вона не буде добре підготовлена до навчання. Те, що згаано в цей період, ніколи не надолужиш» [2, с. 17].

Тому треба не тільки забезпечувати дитину їжею, одягом, іграшками, а й створювати для неї таке людське середовище, яке стало б для неї джерелом знань про явища навколишнього світу. І першим, хто повинен забезпечити ці умови, мають бути батько й мати, адже, як справедливо зазначає Василь Олександрович, «без батьківського слова, без батьківського вдумливого погляду на розумовий світ дитини, без атмосфери багатого, цікавого, повноцінного духовного життя сім'ї – цього першого вогнища думки, почуття, рідного слова – немислимий повноцінний розумовий розвиток дитини, необхідний для навчання в школі» [2, с. 18].

Василь Олександрович називав народну педагогіку «скарбницею народної мудрості», «усним багатотомним підручником», до якого кожне «покоління робить свій маленький коштовний внесок». А родина є тим осередком, де виробляється, зберігається і поповнюється народний досвід формування і розвитку особи, підготовки її до навчальної і трудової діяльності.

Сухомлинський прагнув виховувати творче ставлення до всіх видів діяльності, використовуючи такі форми, як «уроки мислення», «творчості», і таким чином, підводив учня до усвідомлення необхідності самовдосконалення, можливості самому творити в собі особистість. Традиції становлять суттєву частину його педагогічної системи, у якій воедино злились національні звичаї з оригінальними педагогічними формами. Обережно, як тендітну й ніжну квітку, оберігав В. Сухомлинський кожен паросток сімейної педагогіки своїх односельців у Павлівці [3, с. 77].

Учений був переконаний, що культура почуттів, сприймань, мислення, відчуттів є фундаментом інтелектуальної творчої особистості. Саме тому в Павлівці були й «Школа радості», і «Школа під блакитним небом», і кімната «Джерела знань», «Кімната думки», «Кімната казки», «Сад здоров'я», куточки здоров'я тощо, тобто все, що складало розвивальне культурне художньо-естетичне середовище.

В. Сухомлинський писав, що кожна нормальна дитина йде в школу з вогником в душі, а завдання педагога цей вогник, підтримати, щоб він не згас. Робота над розвитком пізнавальних, творчих, інтелектуальних здібностей підвищує продуктивність праці учнів. Вони цікавляться, що буде завтра, придумують свої завдання, вірші, загадки. Творчі, пізнавальні,

інтелектуальні здібності, як і інші здібності людини, вимагають постійного тренування. Завдання вчителя – збудити здібності своїх учнів, виховувати в них сміливість думки і впевненість у тому, що вони розв’яжуть кожную задачу, у тому числі і творчого характеру.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, узагальнюючи аналіз педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського, можна зробити висновки про те, що умовами організації розвитку творчих здібностей молодших школярів є емоціогенний, особистісно значущий для дітей зміст, естетичне предметно-розвивальне середовище, багатство життя шкільного колективу, творча, гуманна особистість учителя, різноманітні організаційні форми реалізації змісту (спілкування, навчання, праця, гра).

Дане дослідження не претендує на вичерпне висвітлення комплексу питань формування творчої особистості школяра в спадщині педагога-гуманіста В. Сухомлинського. Подальшого поглибленого вивчення потребують такі питання: теоретико-методологічні засади формування творчої особистості вчителя в контексті спадщини В. Сухомлинського; «Школа радості» В. Сухомлинського як елемент соціоекологічного середовища формування творчої особистості; В. Сухомлинський і сучасні проблеми особистісно орієнтованого виховання; гра в педагогічній спадщині В. Сухомлинського; проблема життєтворчості особистості крізь призму педагогічного доробку В. Сухомлинського; вплив прогресивних ідей В. Сухомлинського на гуманізацію освітньо-виховної системи в різних країнах.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Духовні цінності у розвитку особистості / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 1. – С. 124 – 129.
2. Волошин К. О. Педагогічна система В. Сухомлинського / К. Волошин // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка. – 2003. – №11. – С. 17–18
3. Замашкіна О. Ідеї розвивального навчання молодших школярів у педагогічній спадщині В. Сухомлинського / О. Замашкіна // Початкова школа – 2001 – №10. – С. 74-78
4. Кічук Н. Творча особистість учителя в педагогічній спадщині В. Сухомлинського / Н. Кічук // Наукові записки ТДПУ ім. В. Гнатюка: Педагогіка. – 2002. – №5. – С. 10-11.
5. Колупаєва А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А. А. Колупаєва. – К. : «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: У 5 т. / В. Сухомлинський. – К. : Рад. Школа, 1977. – Т. 1. – 460 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Bekh I. Dukhovni tsinnosti u rozvytku osobystosti [Spiritual Values in Personal Development] / I. D. Bekh // Pedagogika i psykholohiya. – 1997. – № 1. – S. 124 – 129. (in Ukrainian)

2. Voloshyn K.O. Pedahohichna systema V. Sukhomlyns'koho [Pedagogical System of V. Sukhomlinsky] / K. Voloshyn // Naukovi zapysky TDPU im. V. Hnatiuka: Pedahohika. – 2003. – № 11. – S. 17–18 (in Ukrainian)
3. Zamashkina O. Idei rozvyvalnoho navchannia molodshykh shkolyariv u pedahohichnyi spadshchyni V. Sukhomlyns'koho [The Ideas of Developing Education Infant Schoolchildren in the Pedagogical Heritage of V. Sukhomlinskyi] / O. Zamashkina // Pochatkova shkola – 2001 – № 10. – S. 74–78 (in Ukrainian)
4. Kichuk N. Tvorchia osobystist uchytylya v pedahohichnii spadshchyni V. Sukhomlyns'koho [Creative Teacher's Personality in Pedagogical Heritage of V. Sukhomlinskyi] / N. Kichuk // Naukovi zapysky TDPU im. V. Hnatiuka: Pedahohika. – 2002. – № 5. – S. 10–11. (in Ukrainian)
5. Kolupayeva A. Inkluzyivna osvita: realii ta perspektyvy : monohrafiya [Inclusive Education: Realities and Prospects: Monograph] / A. A. Kolupayeva. – K. : «Sammit-Knyha», 2009. – 272 s. (in Ukrainian)
6. Sukhomlynskyi V. O. Vybrani tvory: U 5 t. [Selected Works: in 5 Volumes] / V. Sukhomlynskyi. – K.: Rad. Shkola, 1977. – T. 1. – 460 s. (in Ukrainian)

Аннотация. В работе систематизировано наследие В.Сухомлинского по проблеме формирования творческой личности школьника и показано развитие идей ученого в педагогической теории и практике современной школы. Педагогическое наследие В. Сухомлинского представляет собой прогрессивное по своей сущности и актуальное по содержанию социально-педагогическое явление, в котором органически сочеталось педагогическая, теоретико-практическая и методическая деятельность, направленная на формирование творческой личности школьника. В своих педагогических трудах категорию «творчество» В. Сухомлинский рассматривает как единство интеллекта, воли, нравственных качеств, эмоций ребенка; как глубоко своеобразную сферу духовной жизни детей, их самовыражения и самоутверждения, в которой ярко выявляется индивидуальная самобытность каждого ребенка.

Ключевые слова: Василий Сухомлинский, творчество, творческие качества, формирование творческой личности школьника, развитие идей В. Сухомлинского по формированию творческой личности школьника, педагогика сотрудничества, личностно ориентированное воспитание.

Summary. The paper is devoted to the exploration of Sukhomlynskyi's ideas on the formation of the creative personality of pupils and their development in pedagogical theory and practice of modern school. A holistic systemic-structural analysis of the concept of formation of the creative personality of a pupil in the pedagogical heritage of V. Sukhomlynskyi is made; the essence of the concept of "art" as a pedagogical category is defined; ways and means of forming the creative personality of a pupil (the lessons of thinking, research, technical creativity, art, pedagogical creativity of the teacher) are

clarified. The basic features of the creative personality are described; the basic principles and pedagogical conditions of formation of creative personality of a pupil are revealed and analyzed.

The experience of using the heritage of the scientist on the problem of formation of creative personality of a pupil in the practice of modern educational institutions is summarized.

Key words: Vasyl Sukhomlynskyi, creativity, creative qualities, the formation of the creative personality of a pupil, the ways and means of formation of creative personality of a pupil, pedagogy of cooperation, personality-oriented education.

Стаття надійшла до редакції 05.05.2017

О. М. Федорук

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ

Анотація. У статті розглядаються прикладні аспекти використання інформаційних технологій у професійній підготовці документознавця. Досліджуються питання підготовки документознавців як фахівців з інформаційного забезпечення управління. Аналізується вивчення інформаційних технологій у вищих навчальних закладах гуманітарного спрямування. Акцентується увага на успішній професійній підготовці документознавця з використанням інформаційних технологій навчання.

Ключові слова: інформаційні технології, документознавець, інформаційне суспільство, освіта, Інтернет.

Постановка проблеми. Побудова інформаційного суспільства вимагає прозорого, відкритого державного управління, створення єдиного інформаційного простору і забезпечення вільного доступу всіх громадян до інформації. Варто зазначити: сучасне документознавство є науковою дисципліною, концепції якої активно формуються вітчизняними і зарубіжними вченими.

Питання підготовки документознавців як фахівців з інформаційного забезпечення управління не залишаються без уваги педагогічної науки і практики, активно досліджується проблема диверсифікації змісту освіти для сфери інформаційного забезпечення управління.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Для дослідження зазначеної проблеми особливу значимість мають роботи, присвячені дослідженню використання інформаційних технологій у професійній підготовці документознавця (О. Б. Виноградова, С. В. Дубова, О. Г. Кириленко); основам документознавчої професіології (О. В. Матвієнко, І. Є. Морозюк, О. А. Політова, Л. Я. Філіпова).